

ШЫН

1969 ч.
СЕНТЯБРЬ
14
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 217 (8063)

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы Өртээ 2 көп.

БОТТУГ АЖЫЛ-ХЕРЕКЧЕ

Ленинчи юбилей чоокшулаан турум, аңаа белеткеалер улам ханы утпа-пыларын болуп, чурттуг политиктиг, экономикажыт болгаш культура амыдыралынын бүгү казыларын хаара тудуп бар чорутурун СЭКП ТК-нын, ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун, Министрлер Чөвүлелинин болгаш ВЦИК-тин Ленинчи Юбилейини Хүндүлел бижикти болаш Медалын тургузар дугайында доктаалымда база катан айткан.

Тыва АССР-нин ажылчы чоннары, оң иштинде культура амыдыралынын, алдарыг бүгү улусчу байырлаага болгаш Совет Тываын 25 чыл оюнга алдар болдурган социалисттик хүлээлгелерин алгаш, оларын херек кырында күсселдеи дөст бедик көдүрүшкүн-биле ажылдап турар. Бистаң республиканын культура албан чери бүгү бодунга тодаргай хүлээлгелерин алгаш, культура-чырымдыктын албан черлеринин бүгү-аңаа болгаш республика, район көрүлдере-ринге киржи, боттарынын материалдыг баазанын экинчилер, чорутуп турар культура-массалыг амыдыралынын ийди-политиктиг, уран-чечен утпа-пыларын бедире талазы-биле уруг амыдыралын кылган болгаш кылды-лаа турар.

Юбилейлерге турсааткан социалисттик хүлээлгелеринин кол чүгүлдеринин бирээзи культура байырларынын, клубтарынын, библиотекаларынын болгаш кызыл-булундарынын тудулары, септелгелери, олар чүгү-биле хандырылганы болгаш дерилге, шимедеси болуп турар.

Культура-чырымдыктын албан черлеринин тудуларын калдырып, септелге-дерилгенин экинчилер, олар чүгү-биле хандырып алырынын Биш-Хем, Каа-Хем, Таңды районнары тугулаа көрүп, Ленинчи юбилейге белеткендик бо чыда-рында чаа тудуларын ажылгалта кирип, эргилеринин септелгелери, дерилгенин экинчилер. Клубтарынын, библиотекаларынын кышка белеткелери чорудар талазы-биле Эраин район өөлүгү чыдарда эки чүгүлдерин кылган.

Таңды районда дуржулга станциязынын төвүндө клуб, оран-базыны бичи-лаа болза, аңаа дыштанар дөст барган кижинин сеткилчи өөртүр. Оң ишти арыг-сылг, чымг, дерилге, шимедеси эки. Бо бүгүгү мыда профсоюзлар комитет-де аңаа-хоронунин четчир-биле берип турар. Ычангаң клуб амыдыралынын бүгү күжү бот-тынныгы уран угула, культура-массалыг хемчеглерге угулдарып аргалыг. Биш-Хем районуну Сунь суурда Культура байырынын болгаш библиотеканын септелгелер көрүлдере киржи эгелдеш бээр дыка экинжээ.

В. И. Ленинни төртүтүгүн хунунден бээр 100 чыл оюнга чедир чеди ай, Совет Тываын 25 чылгаа чедир ай четтес үе артык. Ол байыраадага уткуштуу алган хүлээлгелерге, мыангы культура одагыларын кышка белеткээрлик, күссет-тимжээ чүдүлдер дыка хой. Клубтарынын, библиотекаларын болгаш кызыл-булундарын септеп, кышка белеткен албайн, чон ортузунга уран чүдүл, культура-массалыг амыдыралын канчап негесерилди деп шыныгы айтырып чамдык район-нарын, көдээ Советтердин, ажил-агый коллективтеринин мурнунда чиди-биле тургустунуп келген.

Республикада септелгенин бүрүн доскан, олар чүгү-биле хандырылган, шимедеси, дерилгеси четчелтигенин ындыг клубтар, библиотекалар бо хүндере санын. Оң туржук Совет Тываын 25 чылнын байырлаалыг массалыг хемчеглерин аңаа кылмырды деп дүвүрчөгү айтырып тургустунуп турар черлер бар. А ол байырааа Ленинчи чүс чылае чугула базын кылмыр тейиш дээрин билди турган болгай быс.

Культура одагыларын кышка белеткээр талазы-биле Бай-Тайга, Өвүр, Барыш-Хемчи районнары, мурунку чыдар-лааа деп, ам-лаа жокуданылап. Бо дугайын парлаага хой удаа бижик, хурап сугааларга шугучулар туура-лаа, ол районнарын партия, совет органдары чорутуушкан кылбайн турарын айтыр херек. Септелге чорударында, олар чүгү белеткээрликке Кызыл хоорайнын культура албан черлеринге бергедер чүе чок болу деп. Ол хиринде-ле хоорайнын бугурулгелеринде клубтарын дыка хой кышка белеткерттимиз. «Кара-Хаан» совхозтун клубу, библиотеканы септеттимиз, олар чүгү-биле хандырылган.

Ажылчы чоннарын культураууг, эстетиктиг негелдерин хандырып, коммунисттик кижизиктигине чугула ролду ойнар ужуруг албан черлеринин кышка белеткелеринин мыангы юбилейин чыда мылачар жокуд турарын шыа-мдар кылды-лаа тоңу чыдааган чок. Ол дөргө чамдык райкусоомнарын, оларын культура килдистерин, профсоюз комитеттеринин бо айтырымы ам-лаа чедир үнелсеви турарын, көдээ Советтерден, ажил-агый тур-

туктуларындын оларга хамаарышкан культура одагыларын байдалы дөст, культура албан черлеринин амыдыралы-рымдан ажылга ээ болуу харымсалга дөст негелдеринин кошканын түнел, херекчи-дир. Республиканын культура министрствозу культура-чырымдыктын албан черлеринин тудуларын, кышка белеткелерин шалыкчылар талазы-биле түшүп ажылдап, сан-мездерин ап турза-лаа, боттуг хемчеглерин чер-черге кошкак органдарга, кошкак негел-деги бооп турар. Ылангы клубтарын, библиотекаларын дерилгелер, стол, сандайлар, дынарлар биле, туду септелге ма-териалдары-биле хандырып айтырыгын шыныгы тургуспай турар.

Кыш дүжү, сооп келир үе чоокшулаан. Мал чени белет-кен, тараа ажаап ап турар ишчилерге бараан болдурган культура-массалыг хемчеглерин улам күштөлдүрүшкөн, бар артыкшыдыг аргаларын, кижикүштерин, транспортту ажылдап турган, культураның бүгү одагыларын-театрлардан эгелдеш, кызыл-булундарга чедир кышка белеткен септе-рин, бүдүн чылда четчир олар чүгү-биле хандырылган, оларын дерилгенин болгаш каластага шимедесин дарый дооарын хандырып эргекчө чугула. Чүгү бо таварылгада культура албан черлери чон мурнунга хүлээлгенин, Ленинчи юбилейге хандырылган социалисттик хүлээлгенин ылап күс-селди шыдар. Ам септелге, кышка белетке дугайында иш-ти чугаалардан боттуг ажил-херекке киргеш, оң үр-түт-келди болурун чедир алмыр партия, совет, профсоюзла ор-гандарынын көчөтпейлиге турар ужуруг.

ИШТИН-ХЕМ САЛБЫРЫНДА

«УТКА 25 чыл» совхозтун Ишти-Хем салбырынын ком-байнерлери тараанын дорт ажаалдамын киргеш. Ам-дымында 279 га кызыл-тасты, 285 га арбайны ажаап, тада ортумаа-биле 8,2 центнери ап турар. Комбайнерлер Д. Ма-дыр-оол, Б. Хомушук, Ш. Ба-зыр-оол, М. Дайы, Д. Сегбе хүн норманын 110-120 хуу күсүлди, мурунчалар болуп турарлар.

Салбыр 267 га шалын куку-рузааң ажаап, 9300 тонна силос салыр планынын 6477 тонназын белеткен, ам арт-кан 225 таны кыска хуузаада ажаап алыр дөст 6 силос ком-байны, 11 автомашина со-саал чок ажаалдап турар. Ку-рузаа ажаап алышыкыныга комбайнерлер Х. Секит-оол, М. Деге олар ажаап алыш-кынын баштайт хунунден эгелеш кызымак ажаалдап, со-хоз дирекциязын аңаа шал-наларын ап, хүндүлел салбырамында киргешер.

Б. ДАВАА.
Улуг-Хем район.

МУРНАП ТУРАП

Улуг-Хем районуну тараа шалдеринде 12592 гектар тара-ны кескен, оң 9640-ин бастырып, 6283 тонна дүжүтү ажап. Дүжүт ажаап алышыкынын талазы-биле «Улуг-Хем» сов-хоз өске ажил-агыйларын мурап турар. Районуну «Иай-раа» совхозуну тарааажаа чад дүжүтү ажаап алыры-га база-ла шалыны ажаалдап келген. Байырчалар тараа ажаап алышыкыны-биле бергелерин 712 га черин алдырып, келир чыдып тарылгазын белеткен. Күскү чер алдырыл-ганы-биле бо ажил-агый амдымында өскелерин мурап ту-рап.

Танкистер хүнүнге алдар кылдыр

Совет улус. Армия биле Флоттун дайынчылары сентябрь 14-те Тан-кистер хүнүн байырлап турар. Чанчылчаа ол байырлаага алдар кылдыр ССРЭ-нин камгалаа министрин, Совет Амдылынын Маршалы А. А. Гречко дужаал үндүргөн. Танкистер хүнү В. И. Ленинни төртүтүгүн хунунден бээр 100 чыл болурунга белеткелдин калбарган, СЭКП-нин XXIII съез-динин төгүлүт шийиштерин амыдыралга чедишкенин боттанып ту-ра үеде демделгелеттинип турар.

Бистин партияныг коммунисттик тургузуушкуну удурурун боттан-дырышаан, империализмин дайынчырак үгүлгелеринин уламынган амгы үеде делегей байдалынын нарызыннын барымдалап, Совет Ку-рунени айныл чок чоруп бижылаар, Армия биле Флоттун дайынчы кү-чүзүн улгартырун дугайында үргүчү сагыш салып турар. Танк ишчи-лери соксаал чок сайзырагайжып, дайынчы чаа техника-биле чепсеге-нип турар.

Патриоттук болгаш интернационалг хүлээлгенин шыны совет дай-ынчылар бистин Төрөн чуртувустун кызыгаараларын илгелдик амаал-дап, социализмин чаалап алышыкынын камгалаарына акы-уңма социалисттик чурттарынын армиялары-биле чангыс аңгы туржуп турар деп, ук дужаалда чугаалаан.

Танкистер хүнүнге алдар кылдыр бистин Төрөн чуртувустун найы-сылалы маадыр-хоорай Москвага, өилдешкен республикаларын найы-сылаларына, маадыр-хоорайлар Ленинградка, Волгоградка, Севастополь-га, Одессага болгаш маадыр-нияз Брестке сентябрь 14-те Москванын-биле 21 шакта артиллериянын чээрби даашташыкы-биле суулап кылдыр деп министр дужаал берген. (СЭТА).

Кылбазы-ла чок, дүрген чоруктуг

ХАРЬКОВ. (СЭТА-ның корр). Харьковтун трактор заводу дугуйлуг чаа «Т-25» трактор бүдүрүп эгелеш. «Т-25» ам бүдүрбестей берген «ДТ-20» тракторну солур.

Дүрген чорук, кылбазы чок «Т-25» озуруттар аразын болбаазыра-дыр болгаш техниктиг культурулар шалдеринге, ногаа тараан черлерге болгаш чымыс садтарына калбаа-биле ажылгалтынар. «Т-25» оң му-рундагы, ындыг амыдыр кылдыр тракторнуңдан ажил-панын 20 хуу ажыр бүдүрүр.

Ховуларга оң өртөр оруунга муруну, сонгу дугуйларын шалынык таарыштырып алыр аргалыг кылдыр бүдүрүр.

Бо чыл эргижирээке чедир чурттуг колхоз, совхозтарына ол завод оң муң «Т-25» тракторну бүдүрүп бээр.

БӨГҮН «ШЫН» СОЛУНУН «АЖААП АЛЫШКЫННЫ ШАЛЫПЧЫЗЫ»

деп шилчир тутун «Улуг-Хем» совхозтун комбай-нери

Петр Иванович
КАБАНОВКА

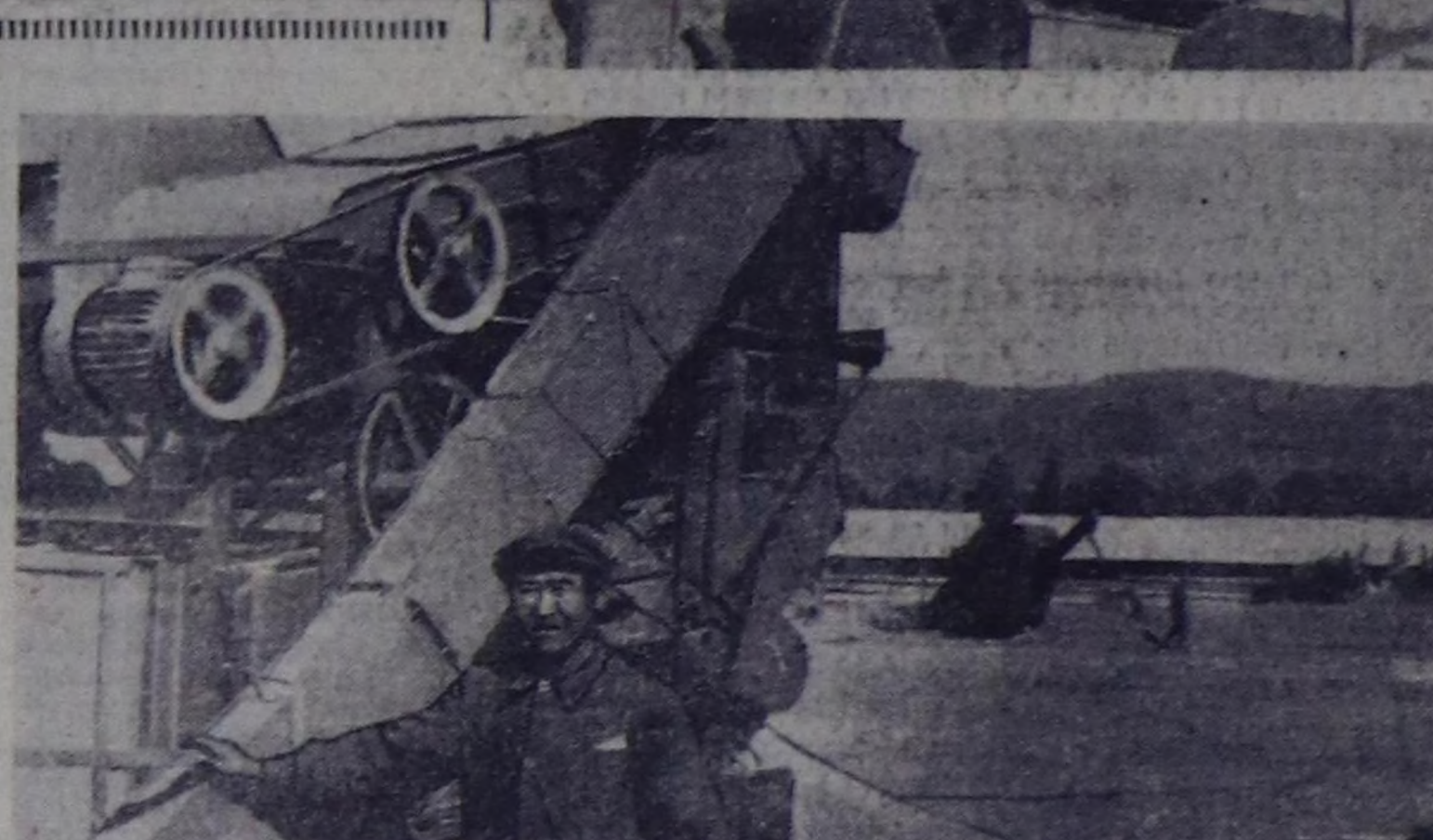
тыгыска. Сентябрь 12-ге чедир ол 540 ажыг гек-тар черин тараанын та-вычалай кескен.

УЛУГ-ХЕМЧИЛЕРДЕ АЖЫР КҮҮСЕТКЕН

Белеткелден септегенин 70 ажыг хуузу агроном Согна Суге-Маадырын удурунган тра-ктор-хоку бригадалыг белеткен.

Сегенчилерин аразында со-циалисттик чарыштын мурунку озурунда элдер Биче-оол, Лакпа, Масык-оол олар чо-руп, тилекчилер болган. Маадырлар элдер Бөгө Хуу-рак, Хөлбөк болгаш өскелер-де 15-15 тонна амыг ситенин белеткенер.

О. ТАВАА.
Улуг-Хем район.

Чарыштын эгелекчилеринде Чаагай дүжүт

Чөөн-Хемчик районун «Искра» көдээ ажил-агый артели мал чени белеткээр бол-гаш дүжүт ажаап алышыкынын чорудар талазы-биле республикага чарыштын эге-ледчилерин бирээзи болур.

Колхоз курунуге 700 тонна тараа ду-жаар планын 2250 тонна кылдыр үш ка-тан ажыр күсседирин хүлээген. Тарыл шалдерин сш чогуу көдээ черлерде бол-гаш тараанын бижымын орайтаар, ын-чангаш колхоз дүжүт ажаап алышкы-нынга өске ажил-агыйлардан сонлап, сен-тябрь 2-де кирген.

Ындыг болза-лаа ажаалдын темпини че-ле шору. Баштайгы беш хонуктун түнө-ли-биле алырга, Бедир-Бажынын делгеч ховузуна 120 га арбай, 370 га чинге-та-раа дөгөре кестинген, 670 га кызыл-та-стың деп кезин ажаап алдырган. Арбайны гектардан ортумак дүжүлү 14,8 центнер,

ТАРААНЫ ДҮРГЕН АЖААЛЫҢАР, МАЛ ЧЕМИН ХӨЙНҮ БЕЛЕТКЭЭЛИҢЕР!

ЧӨӨН-ХЕМЧИКТИН ДҮЖҮТ ШӨЛДЕРИНДЕ

ХАЙНЫККАН АЖЫЛ-ИШ

Шемп шаадала тур-ла та-раалар чер. Чонук үнелг ол байлаан кыска хуузаада ажаап алыр дөст ажаалдап ту-раа кижилерин аразында чугаа сооду, тараа кескен ком-байнерин шимжээ-дээки дөд байындан орайтагыже че-дир үзүктөлбөс. Чинге-Оор-галаан совхозтун чинге-тараа-зын сөөрткен автомашиналар бистин-биле карып эртин турган.

Дашты-Тейге тарым ос-түргөниш кызыл-тастын бичканын ажаап, чамдык арай чиг болуруга соксап каап, бо чинге-тарааны ажаап кириптин. Кайгачык-ла үн-ген тараа. Азтыг кижикү-шүлбей баар — деп, парток секретары Александр Дыртм-оолун Монгуш биске та-дыгылап чор. Ол аразында

машина бедик дөңгү алып ке-релге, чынаалдыр эдержи-кен комбайннар көстүп келди. Олар чытыр кестирин каан чинге-тарааны бастырган чор. Мурнулда чорал «СК-4» деп комбайнге айткан, зарга чугаанын уламчылады: «СК-4»-ту мурунканда Дыр анаар Моруу-оолду, Алап оонаа күссеткенде Амыраас Моруу-оолду деп, совхозтун амыл-өскени бистин хоочун, мурунчы ком-байнерин Ооржак Моруу-оолду (үстүлдө чурукта) ы-чаар мактап кожомынган ту-рлар болду ийин. Шынал-да, ол хүлээлгенин ылап-ла ажыр күссөдир эр-ле болгай.

Байгы хеви безиң, үеке бо-рашкан ол комбайнер бистин айтырымына: — 1850 чыл-даа бээр-ле механизаторлар

келди. Дүжүт ажаап кире-ринин мурнулда комбайны-ны мык кылдыр септеп ал-дым. Кол чүе септелгеде бол-ду ийин. Хүндө 13 га чер-ни тараанын бастырган ту-раш, 16-18 га чедиринтер-дир мей—деп, харымлады.

Бас комбайнерлер-биле көө-рөшкө, бригада төвүчө чо-руптуус. Беш комбайнер эзе-чет чок ажаалдап, шунтуу хуу норманы ажыр күссөдир келген болду. Чеди хонук дү-жүтүндө К. Барт-оол 68, М. Оолан 58 тоннаы бастырган, мурунчаларга санаттырып, ажил-ипчи үлгөр-чизил өске өл-өөрүгө көргүсөнер.

Механизаторларны хостуг үезинде дыштангы алдырып бригадалык төвүдө таары-чалыг байдалар тургустун-ган. Повар М. Дочунмаа че-мин шыныгы кылдыр белет-кен турарында аңыла, меха-низаторларын солуннар, юм-лар, шыдары, тааң, бо чүдүлдер-биле эки хандырып келген. Совхозтун дирекция-зы, партокму тилекчилерин ортактыг белеткери-биле пач-нап, шалчирп амылдерин тышсып, оларын бажына-рынын кырында Кызыл ту-чугаатарын азырын ортани-ластаан. Бо чорук тарааы-ларын ажил-ипше тура-со-рун көдүргөн.

Топ шаң эргелдешкенин хүлээлгенин күссөдир турар комсомолчу Галина Куулар бисти мурунчалар-биле та-ныштырды: — Дуу, тараа арыгалаа машинаны мото-ин Ховалыг Елаас (Андаада чурукта) хуу норманын үр-гүчү ажыр күссөдир келген. Ол барыкка 20 чыл дүжүтү-нда механизатор болуп ажил-даа.

Бо чымчыгыш иште үлү-хуузу кирип, шаагай та-рааны күрүне шыгаалымын дужаап турар кижилерин ажаалдан багай ажилдап ту-рарларын тывары берге. Хуу-дуску эзеттеде 24 киж бар. Хой тургаларын пез, назы-ны улгиди берген болза-лаа, апылтарга күш-ажылчы дү-жүлазын көргүзүп турар. Шадыр убагыны оң ылаы ажилдап турар өөрү мангар. Ол хүндө 6-7 тонна тарааны өөрү-биз калы арыгалаа шы-даптар. М. Хирлибей, К. Ху-раганчык, М. Долачмаа олар баа-ла мурунчалар.

Кейээ дүшкен. Суур көдө-ниңде топ шаңда ажил хай-мыктымаан. Шынал-ла бир ыраа: «Күжүр Шемп огуу, кызы Хүлээлгени уттур эвес» дөри ыныган, аныктар бо-луктүт ажилдаа турар. Ду-ниги эзеттеде 20 ажыг кижиле тургустунган аныктар эмселеу дүжүт дөст чыда де-миселе боттарынын чөтүр үлү-хуузу кириптин келгенер.

«54-25» дугаарыг «ГАЗ-51» деп машина тараа арыгалап болук аныктарга көп до-ктады. Оң чолаачыны совхоз-тун мурунчаларынын бирээзи, комсомолчу М. Чимтеп болду. Чолаачы ша-даа чет-төндө дөдир ховуе ээлек. Шаада ажилдап турарлар тарааны арыгалап, келген маш-иналардан дүжүтүп турда ша-ныкына-ла чорудар.

Чөөн-Хемчик районун «Болышев» совхозтун топ шаңында 60 хүндөре 64 тон-на арбай, 45 тонна чинге-та-раа, 412 тонна чок-тараа сай-гарыны арыгалааттын. Ку-рунуге 190 тонна чинге-та-рааны сактап. Дүжүтү кыска хуузаада, чидиргич аңаа ажаап алыр дөст, совхозтун аныктары бо хүндөре орта-пастыг ажилдап турарлар.

К. САРЫГ-ООЛ.
Фотолар авторлугу.

— О —

Найыралдыг чугаалажышкын

Болгарыга социалисттик революцияныг чээрби беш чыл оюну байырламынга келген, СЭКП ТК-нын Политбюро кежигүнү, ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорныйга баштаган совет партия-кааг талө-лери БКП ТК-ның Бирги секретары, БУР-нуң Министрлер Чөвүлелинин Даргазы эш Тодор Ийков-биле болгаш Болгариянын Коммунисттик партиязынын ТК-зынын Политбюро кежигүне-ри-биле Софияга сентябрь 12-де ужурашкан.

Бесде чурктин ханымдан оң дайыралдыг эрткин. Аңаа эштер Н. В. Подгорный болгаш Т. Ийков партия, күрүне талаа-биле кады аңыл-дайыктыг бүгү адырларынга акы-уңма со-вет-болгар харылдааларын улам жогудуп, бижылаарынын айтырларынын талаа-биле са-пал-оонаын чугаалашкан. Делегейин коммуни-сттик болгаш ажилчын шимчөөшкенин чангыс экинчи айтырларынын база делегей байдалы-ның чогуу өйү келген чамдык айтырларын-ның талаа-биле сапал-оонады база чугаалаш-кан.

Чугаалашкан бүгү айтырларын талаа-биле сагыш-болалдарын, үнелдеринин чангыс эркин, бүрүн-биле чангыс ай болганы база катан бадыйкатынган. ССРЭ биле социалисттик Болгариянын аразында харылдаалар улам бижып, социализм, коммунизм тургузууш-кунуң арга-ажыктарына дүштүр, социалист-тик дем каттыштырылганы бижылаарына ба-раан болур кылдыр улам хөгжүп турар деп чүе сеткил ханымтык-биле демделгеттисел. (СЭТА).

ТӨЛӨӨЛЕР ЧАНЫП КЕЛГЕН

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорныйга баштаган, совет партия-каа талөолери Софиядан Москвага сентябрь 12-де чанып келген.

Төлөөлөр Болгариянын Коммунисттик партия-зынын Төп Комитетинин болгаш БУР-нуң Ми-нистрлер Чөвүлелинин чалаанын буугаар Бол-гарияга социалисттик революцияныг 25 чыл оюну байырламынга кирешкен.

(СЭТА).

